

Annotation

Plakhtiy T., Dachuk V.

Legislative regulation of tax stimulation for growing bioenergy crops, production and use of

The paper attempts to prove the existence of favorable tax climate for business entities engaged in production and use of alternative fuels within the framework of current legislation of Ukraine. Attention is paid to producers of the base of raw materials, and importance of the development of the effective taxation mechanism for energy supply of sustainable economic development is proved.

Keywords: legislative regulation, alternative types of fuel, biofuel, bioenergy crops

Отримано редакцією 01.10.13

УДК346.7-631.1

СІНЧЕНКО В.М. доктор с.-г. наук,

ГУМЕНТИК М.Я., кандидат с.-г. наук,

БАЛИКІНА В.В., аспірант,

Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН

e-mail: victoria.mamaisur@gmail.com

**СТАН ТА РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ ТА ЄС**

Проведено аналіз чинних нормативно-правових документів, покликаних сприяти розвитку біоенергетики в Україні. Досліджено етапи формування діючого законодавства, вказано переваги, недоліки та шляхи їх усунення задля адаптації до вимог ЄС.

Ключові слова: біоенергетика, біопаливо, біомаса, Енергетична стратегія, Енергетичне Співтовариство, директива.

Вступ. Економічна та енергетична нестабільність в більшості країн світу зумовлюють до перегляду енергетичних стратегій та розробки нових законодавчих та фінансових механізмів розвитку нетрадиційних відновлювальних джерел енергії (ВДЕ). Тенденції останніх років позитивно впливають на розвиток альтернативних джерел енергії, зокрема, біоенергетики. Серед таких тенденцій поетапний відхід від ядерної енергії та швидкий ріст цін на продукти переробки викопних вуглеводнів.

Україна має певний потенціал у виробництві енергії на основі відновлювальних джерел енергії, особливо біопалива з органічної сировини і можливості для його реалізації. Проте, існує низка проблем нормативно-правового характеру, створення внутрішнього ринку біопалив, відповідність та адаптація до світових стандартів, що стають на заваді використанню даного потенціалу в повній мірі. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває внесення поправок та змін до існуючого законодавства та розробка нових законодавчих актів, що відповідатимуть європейським стандартам та вимогам сталості [1]. Для цього в наукових колах та експертному середовищі необхідно розробити та запропонувати законодавцям пропозиції щодо розвитку біоенергетики в Україні.

Постановка проблеми. В правовому полі України існує біля тридцяти законодавчих актів, які було прийнято за роки незалежності, що врегульовують відносин у сфері виробництва та споживання біопалива. Але перші прийняті закони мають переважно декларативний характер в яких не передбачено фінансових механізмів підтримки розвитку ВДЕ. До ключових нормативно-правових актів, що стосуються питання біоенергетики можна віднести:

– Закон України «Про альтернативні джерела енергії» (№ 555-IV від 20.02.2003);

- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» (№ 601-VI від 25.09.2008);
- поправки щодо «зеленого» тарифу – Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» (№ 1220-VI від 01.04.2009);
- Закон України «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива» (№ 1391-VI від 21.05.2009);
- Енергетична стратегія до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. № 145-р (оновлена 24.07.2013 р.);
- Концепція Державної цільової науково-технічної програми розвитку виробництва ви використання біологічних видів палив, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.02.2009 р. № 276-р.

Проводячи аналіз існуючої законодавчо-нормативної бази, можна відмітити, що процес розвитку біоенергетики суттєво уповільнює недосконалість стратегії та чітких дієвих механізмів реалізації поставлених завдань. Результатом цього є низький рівень інвестицій і конкурентоспроможності приватних підприємств з виробництва та постачання альтернативних енергоносіїв. Також до факторів, які гальмують зростання галузі, можна віднести невідповідність стандартів та системи сертифікації біопалива згідно критерії сталості використання біомаси.

За оцінкою експертів найбільш дієвий, що запроваджує реальну фінансову підтримку виробникам електроенергії з ВДЕ, є закон про «зелені» тарифи, в якому передбачено ряд пільг для виробників та споживачів біопалив. Але він також не повною мірою висвітлює питання стосовно порядку застосування «зеленого» тарифу, зокрема використання біопалива та біомаси невеликих об'ємів в приватному секторі. В законі не врегульовані питання "зелених" тарифів для енергії, виробленої з біогазу та твердих побутових відходів [3,4,5,6].

Мета досліджень. Метою роботи є проведення аналізу чинних нормативно-правових документів, покликаних сприяти розвитку біоенергетики в Україні та розробка пропозицій, щодо адаптації основних законів України до вимог та аналогічних законів Європейського Союзу.

Результати досліджень. Україна володіє широким спектром сировинних ресурсів, а також технологічною та промисловою базою для розвитку біоенергетики. Підтримка розвитку нової галузі повинна базуватися в першу чергу на гармонізації законодавства України із законодавством ЄС та введенні фінансових стимулів та механізмів, інвестиційно-інноваційної підтримки у сфері виробництва біопалива.

Становлення і розвиток нової галузі біоенергетика в Україні стикається з цілим рядом економічних труднощів. У Європейському Союзі врегулювання цих питань здійснюється через директиви щодо державної підтримки ринку біопалива, а саме:

- пільгове кредитування закупки обладнання для будівництва біопаливних заводів та котлів та обладнання для спалювання біопалива;
- державне фінансування науково-технічних розробок та досліджень з питань вирощування та перероблення біомаси та виробництва біопалива.

З 1 лютого 2011 року Україна стала повноправним членом Енергетичного Співтовариства. Країна зобов'язалась імплементувати цілу низку європейських директив та регламентів, які б гармонізували її законодавство в сфері енергетики з європейською нормативно-правовою базою. Підписаний Україною Протокол про приєднання до Енергетичного Співтовариства містить чіткий перелік нормативно-правових актів, які мали бути враховані українським законодавством, і чіткі терміни його реалізації. Зміни мали бути запроваджені у сферах використання відновлювальних джерел енергії та збереження навколишнього середовища.

В цілому, до питань ВДЕ відноситься декілька Директив, серед яких Директива 2001/77/ЄС. Проте низка положень українського законодавства протирічить положенням Директиви. Відповідно до Директиви, визначення терміну «біомаса», не має відрізнятися від

визначень, передбачених у національних законодавствах. Однак, Закон України «Про альтернативні палива» містить не повне визначення цього терміну, відсутнє ключове слово - "продукти". При такому терміні визначення незадіяні найбільш поширені її види на основі органічної сировини.

За визначенням експертів в законодавстві України необхідно внести наступне тлумачення: "Біомасою є біологічно відновлювана речовина органічного походження, що зазнає біологічного розкладу (продукти, відходи та залишки лісового та сільського господарства, рибного господарства і пов'язаних з ними галузей), а також складова промислових або побутових відходів, здатна до біологічного розкладу".

Відповідно до Рішення 2012/03/МС-EnC 10-ї Міністерської Ради Енергетичного Співтовариства, Україна має в найкоротші строки імплементувати Директиву 2009/28/ЄС щодо сприяння виробництву енергії з відновлюваних джерел енергії, яка вносить зміни та в подальшому відміняє Директиву 2001/77/ЄС та Директиву 2003/30/ЄС. При цьому, строк імплементатії встановлено до 1 січня 2014 року, про що необхідно буде повідомити Секретаріат Енергетичного Співтовариства і надати тексти основних положень законодавства, що затверджені у відповідних сферах, передбачених Директивою [8].

Кабінетом Міністрів України 15.03.2006 р. схвалено Енергетичну стратегію України до 2030 р. Оскільки, під час розробки стратегії у 2006 р. не були враховані світові тенденції у сфері енергетики та протягом останніх семи років відбулися значні зміни в економіці та енергетичній галузі України, документ було переглянуто у 2013 р. Виконання Стратегії, яка передбачає зниження використання енергетичних ресурсів на 30% до 2030 р., дозволить державі позбутися залежності від імпортованих енергоресурсів. Поставленої мети має бути досягнуто як за рахунок оптимізації використання традиційних енергозберігаючих технологій, так і завдяки широкому використанню альтернативної енергетики на основі відновлюваних джерел енергії.

Відповідно до Концепції державної цільової науково-технічної програми виробництва і використання біологічних видів палива, прийнятої Кабміном у 2013 році, частка біопалива у загальному балансі країни в 2014 р. повинна збільшитись в п'ять разів за рахунок державного та місцевих бюджетів, що викликає сумнів щодо реальності виконання поставлених завдань.

Підвищення ефективності використання традиційних енергозберігаючих технологій необхідно досягати шляхом модернізації теплових електростанцій та транспортних мереж, створення нових енергетичних потужностей, а також збільшенням обсягів видобування вичислених видів палива на території України. Окрім того, Енергетичною стратегією України передбачено подальший розвиток альтернативної енергетики. Згідно документу, до 2030 р. повинні розвинутих всі сектори альтернативної енергетики. Найбільш перспективним вважається розвиток вітрової та сонячної енергетики. В 2012 р. за показниками темпів розвитку і приросту нових потужностей альтернативна енергетика посідала провідні позиції порівняно з традиційною саме за рахунок сонячної і вітроенергетики. Слід зазначити, що в балансі Європейського союзу частка відновлювальної енергетики займає 13%, з якої 10% – це частка біомаси, а всі інші відновлювані джерела енергії займають 3%.

Дані приведені на рис 1., свідчать про те, що частка біомаси в ЄС в структурі загального обсягу енергії складає 15,1%.

Наразі, частка енергії, отриманої з альтернативних джерел, в енергетичному балансі України становить 1,2%, або 1,50 млн. тонн нафтового еквіваленту. Очікується, що до 2030 р. сумарний вклад альтернативних джерел енергії повинен збільшитись у 8 разів [2,10].

В Стратегії зазначено, що розвиток енергетики на основі відновлюваних джерел енергії є важливим напрямком, який підвищує рівень енергетичної безпеки і знижує антропогенний вплив на навколишнє середовище. Передбачається збільшення частки відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у загальному балансі встановлених потужностей до рівня 10% до 2030 р. Відповідно до Стратегії, для широкого комерційного використання найближчими роками доцільно використовувати технології спалювання біомаси в котлах і технології збору

й утилізації біогазу на полігонах твердих побутових відходів, так як ці технології поки що найкраще розроблені. Найбільший енергетичний потенціал в Україні мають такі види біомаси як: швидкоростучі енергетичні культури, відходи перероблення сільськогосподарських культур, відходи деревини та деревообробки. Реалізація наявного потенціалу ускладнюється нерозвиненістю інфраструктури та сировинної бази, необхідних для забезпечення безперервних поставок сировини, низьким рівнем розвитку галузей-постачальників устаткування, а також малим обсягом генерації кожного окремого об'єкта. Внаслідок зазначених причин динаміка вироблення біоенергетики відставатиме від генерації на базі інших ВДЕ, однак може стати важливою складовою у балансі виробництва теплової енергії.

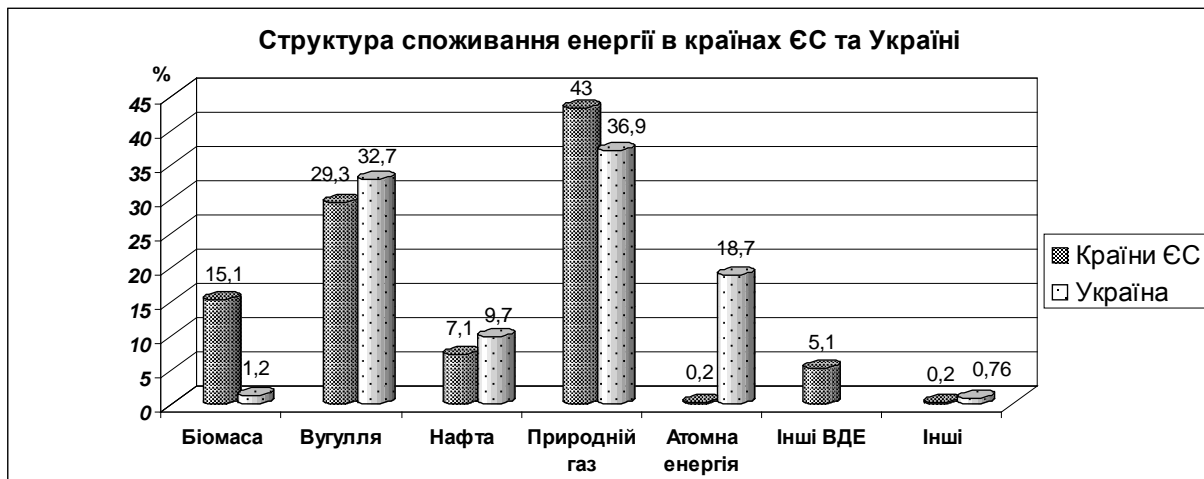

Рис.1. Структура споживання енергії в країнах ЄС та Україні.

В Енергетичній стратегії прописано схему дії «зеленого тарифу» для виробників електроенергії з ВДЕ і відмічено, що необхідно розглянути можливість розповсюдження його й на біоенергетику. Але, на жаль, частка уваги, приділена біоенергетиці в Енергетичній стратегії України є заниженою та немає виписаних чітких дієвих стимулюючих механізмів для її реалізації [2].

Ще одним документом, який розглядає існуючі проблеми та варіанти їх вирішення є «План дій по біомасі для України» (2009 р.). Мета цього документу - визначити стратегію розвитку сектору біоенергетики в Україні, встановити існуючі недоречності та запропонувати шляхи їх усунення. Проект розроблено з урахуванням досвіду Нідерландів – країни, де успішно реалізується програма переходу до енергетики, що базується на біопаливі з біомаси та органічних відходів.

За Планом дій ефективному розвитку біоенергетичного сектору в Україні перешкоджає ряд проблем. Для визначення можливих шляхів їх вирішення, ідентифіковані «вузькі місця» було розгруповано за п'ятьма темами: політичні, законодавчі аспекти, фінансові та економічні проблеми, технологічні бар'єри, питання наявності та постачання біомаси, питання комунікації та обміну інформацією. Для кожної групи проблем були запропоновані відповідні дії [7].

Для України, яка є членом СОТ та має намір підписати угоду про вступ до Євросоюзу, звичною має стати базова модель розвитку, що прийнята в ЄС, тобто модель інноваційного розвитку, за якої енергетична та екологічна безпека країни поєднується з активізацією роботи над вдосконаленням правового забезпечення, впровадження інноваційних технологій, зокрема виробництва біопалива, на місцевому і на державному рівнях.

Враховуючи сприятливі ґрунтово-кліматичні умови України для вирощування високопродуктивних енергетичних культур, перспективним напрямком біоенергетики є фітоенергетика, яка базується на біомасі рослинного походження. Результатом використання біомаси є виробництво сировини для біоетанолу, біогазу та твердих видів біопалива у вигляді паливних гранул та брикетів. За даними Асоціації учасників ринку альтернативних видів пали-

ва та енергії, у 2012 році в Україні було вироблено біля 800 тис. тонн твердого біопалива. Значна частина до 90% експортується за кордон.

Одночасно з тим, протягом останніх років, частка твердого біопалива, що залишається в Україні, поступово збільшується, але за відсутності відпрацьованих механізмів логістики, зберігання та доставки даної кількості занадто мало для забезпечення потреб комунальної енергетики та населення.

Аналізуючи дані рис. 2., можна відмітити що частка біомаси в валовому енергоспоживанні в країнах ЄС до 2030 року досягне 19%, що суттєво не співпадає з Енергетичною стратегією України.

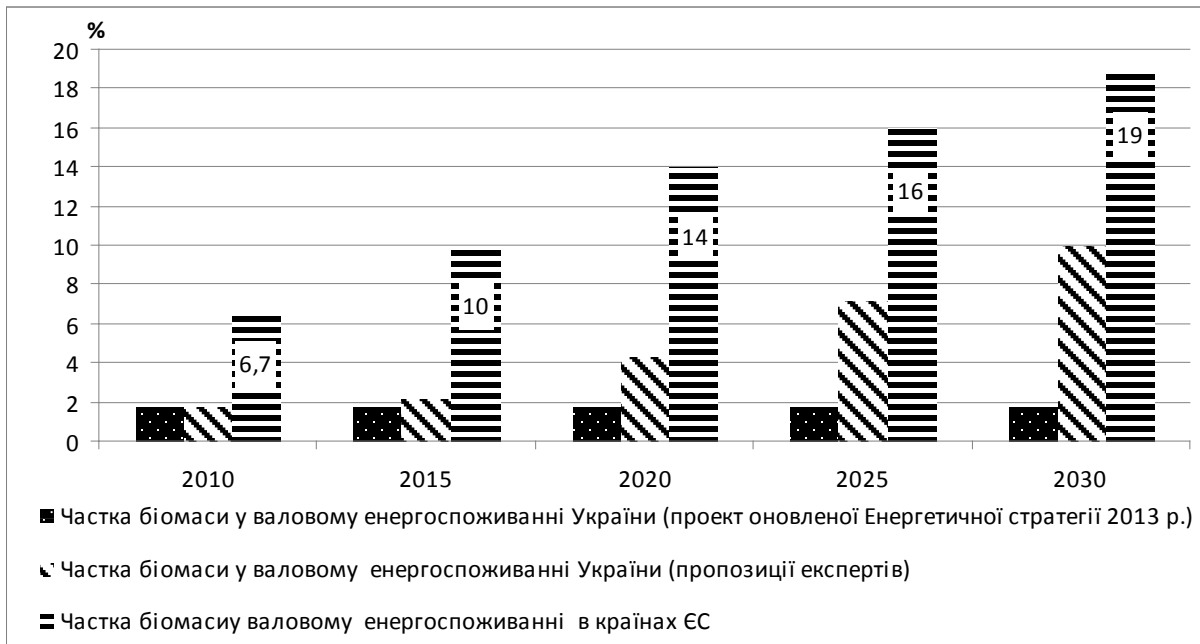

Рис 2. Частка біомаси в Енергетичній стратегії України, пропозиція експертів в галузі біоенергетики та в ЄС.

(Джерело Біоенергетична асоціація України)

В структурі розподілу сировини основна частка біомаси, припадає на тверду біомасу. До країн лідерів де біомаса успішно розвивається можна віднести Скандинавські країни: Швецію, Австрію, Данію, Фінляндію. В яких виробництво теплової енергії з біомаси складає біля 40%, завдяки застосуванню дієвих фінансових інструментів стимулювання галузі. До них можна віднести законодавчу підтримку субсидії, податкові пільги, фінансування через інвестиційні гранти та спеціальні програми і фонди.

Висновки.

- Енергетична галузь України в даний період часу знаходиться на перехідному етапі реформування. В більшості випадків вона управляється в ручному режимі, невчасно реагує на сучасні виклики та потенційні загрози.
- Основними факторами що стримують розвиток біоенергетики є:
 - відсутність сприятливих фінансових механізмів у вигляді субсидій та пільг для виробників та покупців біоенергетичного обладнання;
 - відсутність діючої державної та регіональних програм з розвитку біоенергетики та місцевих видів біопалива;
 - недостатньо враховані можливості сектора біоенергетики при розробці проекту оновленої Енергетичної стратегії України на період до 2030 року;
 - недостатньо розвинутий ринок біомаси, біопалива та інфраструктури для зберігання та їх реалізації;

- несприятливі умови для залучення інвестицій, у тому числі закордонних (політична нестабільність, корупція та ін.)

- механізми використання тарифів не стимулюють виробників тепла використовувати місцеві альтернативні види біопалива.

- В законодавчому полі існує ряд положень що сповільнюють використання біомаси та органічних відходів, які на думку експертів можуть замінити використання викопного палива до 10-15%.

- Обов'язковою умовою розвитку біоенергетики в Україні є державна підтримка наукового забезпечення та інноваційної діяльності в області вдосконалення нових технологій вирощування, переробляння біосировини та розробка науково-обґрунтованої стратегії розвитку сектору біоенергетики, яка б враховувала усі фактори енергетичної безпеки.

- Вимагає врегулювання система ринкових інструментів для забезпечення ефективної економічної діяльності у сфері виробництва, продажу та споживання біопалива.

- Особливої уваги потребує субсидування внутрішніх цін на газ для населення та ЖКГ, що ставить біопаливо та виробництво теплової і електроенергії з біомаси неконкурентоспроможним у цих секторах.

Становлення та розвиток біоенергетики сприятиме виконанню Україною вимог щодо зменшення викидів в атмосферу, передбачених Кіотським протоколом до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату; створюватиме гарантований ринок збуту сільськогосподарської сировини та біопалива. Тому, адаптація українського законодавства до вимог ЄС та забезпечення функціонування нормативно-правових актів на належному рівні може стати черговим кроком України на шляху до зміцнення енергетичної безпеки країни.

Список використаних літературних джерел

1. Роїк М.В. Біоенергетика в Україні: стан та перспективи розвитку / М.В. Роїк, В.Л. Курило, М.Я. Гументик, О.М. Ганженко // Біоенергетика. – 2013. – № 1. – С. 5-10.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/doccatalog>
3. Закон України від 20.02.2003 № 555-IV «Про альтернативні джерела енергії». [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Закон України від 25.09.2008 № 601-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу». [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Закон України від 20.11.2012 5485-17 «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику». [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>
6. Закон України від 21.05.2009 № 1391-VI «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива». [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. План дій по біомасі для України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://esco-ecosys.narod.ru>
8. Україна і Енергетичне Співтовариство: два роки в очікуванні. [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments/?pid=3730>
9. Енергетичний баланс України за 2011 рік. Експрес-випуск No 08/4 - 16/290 від 20.12.2012. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
10. Аналітична записка БАУ №1 «Місце біоенергетики в проекті оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року» [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.uabio.org/activity/uabio_analytics
11. Аналітична записка БАУ № 3 «Бар'єри для розвитку біоенергетики в Україні» [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.uabio.org/activity/uabio-analytics

Аннотація

Синченко В.Н., Гумендик М.Я., Балькіна В. В.

Состояние и развитие биоэнергетики в условиях действующего законодательства в Украине и ЕС.

Проведен анализ действующих нормативно-правовых документов, призванных способствовать развитию биоэнергетики в Украине. Указаны недостатки действующего законодательства и пути их устранения для адаптации к требованиям ЕС.

Ключевые слова: биоэнергетика, биотопливо, биомасса, Энергетическая стратегия, Энергетическое Сообщество, директива

Annotation

Sinchenko V., Humentyk M., Balykina V.

Situation and development in the bioenergy applicable law bioenergy development under effectual legislation

There are carried out analysis of the existing legal instruments designed to promote bioenergy development in Ukraine. These defects of current legislation and ways to overcome them in order to adapt to EU requirements. It is noted that the methods of the EU to overcome the difficulties in implementation of biofuel production and circulation should be implemented in Ukraine.

Keywords: bioenergy, biofuels, biomass, Energy Strategy, Energy Community, the Directive

Отримано редакцією 02.10.13

УДК 631.147:635.82

МАЗУР А.Г., д.е.н., професор,

ЦІХАНОВСЬКА В.М., к.е.н., доц.,

ГОНТАРУК Я.В., асистент

ННІ менеджменту, адміністрування та права

Вінницького національного аграрного університету

Email: e05012@mail.ru

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА БІОГАЗУ
НА СПИРТОВИХ ЗАВОДАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У даній статті проаналізовано можливий економічний ефект виробництва біогазу з відходів спиртової галузі регіону, досліджено інші позитивні сторони виробництва даного виду палива для економіки області.

Ключові слова: біопаливо, біогаз, виробництво, альтернативна енергетика, відходи, ефективність.

Вступ. Відходи спиртової галузі можна розглядати як одну з найперспективніших складових біоенергетики в Україні. Біоенергетика ґрунтується на використанні органічних речовин рослинного походження таких як: деревина, солома, рослинні залишки сільськогосподарського виробництва, гній, тверді побутові відходи тощо. Відходи спиртової галузі в основному слід використовувати для отримання біогазу.

Результати досліджень сучасних досліджень свідчать, що виробництво біодизеля та біоетанолу, є суперечливими, оскільки вони мають високу вартість технологій їх отримання та окремі еколого-економічні наслідки використання ресурсів біомаси.

Таким чином, актуальності набуває виробництво біогазу на основі біоенергетичної утилізації органічних відходів, отриманих у результаті господарської діяльності підприємств АПК.